

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

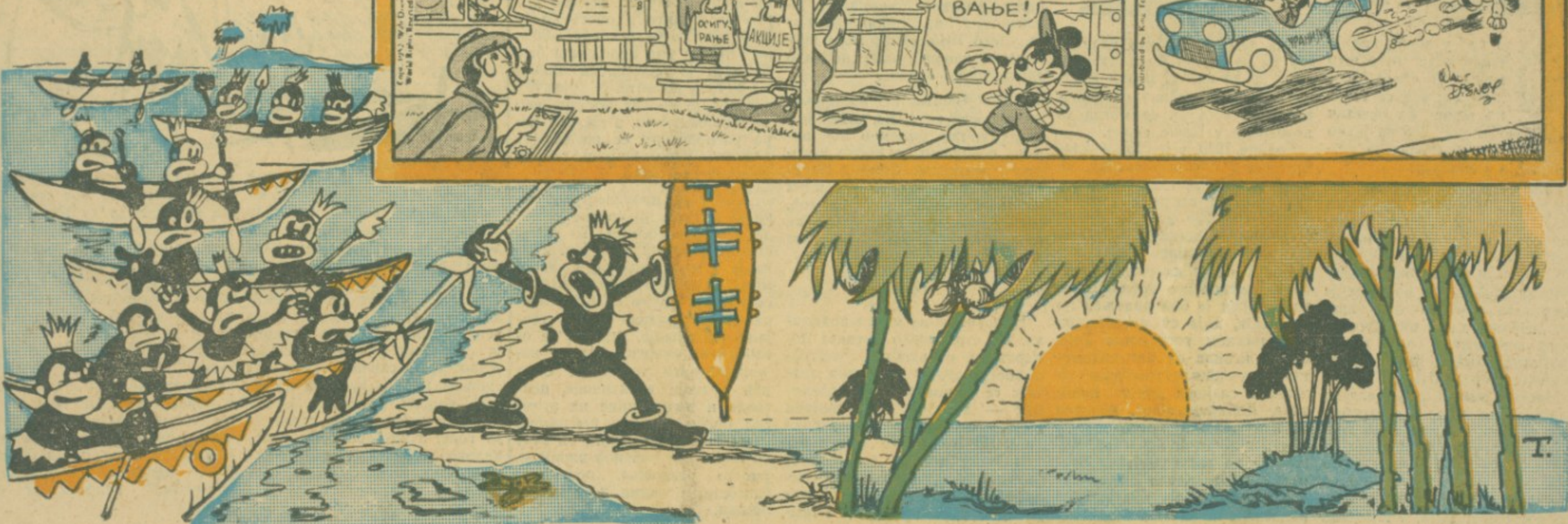
10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVI — Број 147 — Субота, 23 октобар 1954

Мики Шилва Рао ИСТРАЖИВАЧИ 2

Гуана са „АБАТРОСА“

РОМАН ОД Е. КОРМА

се да им то наређење није било по вољи.

Капетан Болтерс нареди покрет. Пушке су биле скинуте и стављене преко седла. Ја сам такође припремио свој пиштољ.

По капетановој заповести, начињен је такав распоред да сви који умеју да нишане обринују круг око каравана. Мене су ставили у средину, заједно с Мартином. Позади је јахао Бен са Шпањолцем, а напред стриц с капетаном Болтерсом. Сада је само топот копита нарушавао тишину, и то равномерно жуборење појачавало је напрегнутост ишче кивања.

— Наравно, то су Арауканци који су залутали овамо из Аканкагуа. Ти се, момче, не бој тих скитница. То су плашљиве животиње, о којима не вреди ни разговарати.

И он презриво погледа према стени.

Арауканац је стајао непомирно као кин и гледао за на-

ма. Више се није видео за окуком путања на коју смо наишли.

Испред нас је пут вијугао кроз кланац зарастао у густини. Стене које су се надделе над путањем начиниле су заклоне и бедеме врло згодне за заседу. Дон Мигуел покретом главе показа на кланац.

— Ево места подесног за напад! Добро је што су разбојници остали за нама. Мора бити да слабо познају околнину, иначе им ништа не би сметало да нам овде пресеку пут. Видите ли оно пољанце тамо? На њему је једанпут седео један bandito и задржао део каравана од двадесет људи. Он је из пушке могао убити кога је хтео, а сам је

био заклоњен стеном... Петорицу је убио, а остали су морали да оставе своје ствари и новац крај стене. Мој Коро био је предводник тога каравана.

Коро, Чилеанац, био је слуга дон-Мигуела. По свом изгледу и одећу ничим се није разликовао од осталих наших мазгара, па зато нека ми читаоци опростите што га раније нисам поменуо.

Ушли смо у кланац, крећући се врло пажљиво. Капетан Болтерс је сам изјахао у извидницу и прегледао прилазе за сваку стену. Вратио се прилично умирен; није било ничег сумњивог у кланцу. Но, ипак је сматрао за потребно да задржи поредак погодан за одбрану.

— Ако нас гађају, — рече нам он, — похитајте што брже можете у најближи заклон. Немате потребе да лицате, јер противника вероватно нећете ни видети.

Дон Мигуел се осмехивао слушајући га.

— Ушли сте у праву, — рече он. — Али, и ја имам свој план.

— Говорите.

— Молим вас, дајте ми овога морнара (он показа на Бена) и ја ћу с њим поставити нарочиту заседу. Изнад нас води стазица, незгодна за путовање, али која господари кланцем. Ми одозго можемо разбојницима дати отпор, а ако затреба и напасти их. Схватате ли?

Болтерс је размишљао.

— Зар се њоме не може јачати?

— Не, Ми ћемо ићи пешке. При излазу из кланца налазићемо се тачно изнад ваших глава.

Капетан је неко време ћутао, а затим се сложио са овим предлогом.

— Ја мислим да у томе нема ничег рђавог? — обрати се он стрицу.

Овај слеже раменима.

— Ни ја ту не видим неке опасности. Уосталом, надајмо се да до добре неће ни доћи.

Шпањолац и Бен сјахаше с мазги и упутеше се у шума-рак, а ми настависмо пут. Она двојица заче несталаше у тамнозеленом шиљачу којим је стење било обрасто.

— Наш се караван ћутећи кретао кроз кланац. Само су уларци копита одјекивали по кршевитом земљишту, изгонећи из честара неке јасноцрвене птице, величине наше јарбнице.

Тако смо стигли до средине кланца... Однекуд се зачу шум водопада и ми се пренусмо. Мазге почеше да стржу ушима. Одједном, разлеже се јак урлик одозго и растури се по жбуњу, као да га је прихватило стотину вукова. Збуњено смо се згледали, кад се зачу неколико пушњева знад нас. Куршуми су ми прозвиздали поред самог уха, и ударили у камен, подигавши облак прашице. Горе, на врху каменних степеница, био се дим изнад стења.

— Напред! — зачу се стричев глас.

Уплашене мазге ускомешаше се. Оне су тапкале у месту под уларцима бичева и једва се кренуше. А тада појуреше као бесне. Кланац се испуни топотом животиња и људском виком. Ми смо се дозивали, мазге су рзале, чак су и равнодушни мазгари окривели. Још један плусак куршума расу се око нас. Мени једно зрно збаци шешир, а стричева мазга паде с пребијеном ногом. Он сам једва се задржао да не падне у понор.

— Напред! Напред! — узвикну стриц дижући се. — Не задржавајте се овде ни тренутка!

Два пуцња загрмеше горе, а омаха за њима, уз продоран крик, тело једног Индијанца стрвало се у кланац.

— Аха, то су наши! — рече Болтерс.

У жбуњу на крају стене чула се нека ларма. Разлегоше се јаросни узвици и запомагање. Бен и Шпањолац поново опалише и пуцањ њихових пушака надјача ову буку на заравни. Сад се више нисмо бодјали нових куршума и ја погледах горе. Високо изнад моје главе, над малим степеницама у стени, био се бео дим. У диму сам назрео Бенову главу.

— Побегоше, проклетници! — викну Бен одозго жалосним гласом.

Заста, у жбуњу на заравни све је опет било тихо. Индијанци, изненађени нападом, бежали су прикривени стенама, а нама није било до тога да их гонимо. Па ипак, пожури-смо да што пре изађемо из те-снаца.

Бен и Шпањолац чекали су нас на излазу из кланца. Обојица су били задихани и збуњени.

Стриц и Болтерс захвалише се дон-Мигуелу, који се скромно осмехивао, одбијајући од себе све похвале. Сви су живо расправљали о оном догађају, само је Мартин ћутао, седећи на својој мазги. Лице му је било необично бледо.

(Наставиће се)

Замна ДЕМБЕЛИЈА ЗА ПСЕ

Дубоко у унутрашњости Британске Гвијане, у шумовитим пределима око изворишта реке Есеквида, живи примитивно Индијанско племе Ванваи. Мале засебне овог племена леже далеко једна од друге. Од напада других племена штите их једино њихова удаљеност од осталог света и њихови пси, најугојенији и најнегованији пси на свету.

Ту ју је стигло Индијанчево копыце.

Пси Ванваи-Индијанаца, које њихови господари такође називају ванваи, имају дуг, повијен и необично осетљив реп. Реп једног ванваи-пса осетљив је као радио-антена и помоћу њега он може тачно да одреди да ли се иза његових леђа налази каква препрека или је пут за узмицање слободан. Ову особину својих паса Индијанци много цене. „Краткорепи пас није добар. Он скочи уназад и удари у дрво. Јагуар га тада брзо убије“. Овим речима објаснио је један Индијанац улогу реп-антене код ванваи-паса.

Обичним данима, тј. онда кад у селу влада мир и кад људи не иду у лов, ти „срећни“ пси ретко кад ступају на земљу. Највећи део дана они проводе на дрвеним платформама нарочито за њих грађеним, које су постављене дуж унутрашњих зидова кућа. Поред тога, сваки пас има пред кућом по једну висећу мрежу за љубање. Два до три пута дневно њихови господари одне-се их на рукама до реке да би их окупали и расхладили. За сваку сеоску или племенску свечаност Ванваи прво укра-се своје псе, а затим себе. И, што је најзанимљивије, украшавање паса ничим се не разликује од украшавања људи. Наиме, тела и једних и других ишарана су црвеним и бел-ним пругама.

Код свих осталих индијанских племена ловачки пси су, како се то обично каже, сама кожа и кост. Међутим, пси Ванваи-Индијанаца увек су добро ухрањени и неговани. Још никад ниједан Индијанац из овог племена није ударио свог пса, мада су викале и претећи подигнути штапови њихова уобичајена дресерска метода. Чим псић дође на свет, њега брижљиво окупају у некој течности која се добија кувањем разних миришља-вих лековитих трава. Индијанци верују да ће му то прво ку-пање се са истом пажњом. У случају да мајка младог пса, који се још храни само млеком, угине, није редак случај да жена његовог господара или нека од суседки настави да доји „сироче“. И све од рођења до краја живота ванваи-пси негују се са истом пажњом.

Мада су са својим господарима умилњати и питоми као јагњад, ови пси претварају се у најкрволочније животиње кад су у питању њима непо-знати људи. Они су усто најбољи ловачки пси на свету. Међу суседним индијанским племенима један дресиран ло-вачки ванваи-пас цени се као највеће благо једне породице. Ванваи-пси не само што от-кривају траг дивљачи и пома-

жу ловцима у гоњењу, већ осветљено. Ванваи-Индијанци имају их тек од пре сто годи-на. Изгледа да су их у обла-сти око изворишта реке Есек-вида донели Тарумаси, једно велико и моћно индијанско племе које је готово већ изум-рло. Претпоставља се да су их они добили од Португала-ца, и то још негде крајем 17 века. Пси Ванваи-Индијанаца имају веома кратку слаку и, као што смо већ казали, дуг и повијен реп. По свом изгле-ду они потсећају на псе-диски-даре, нарочито по томе што је њихова бела дака проша-рана црним и кестанастим „печатима“ неправилног об-лика.

АТОМСКА БОМБА

Кад се у лонац налије више воде него што може да стане, прелиће се; кад се сакупи више од десетак килограма урана 235 на једно место — експлодираће уз најстрашније разарање.

Главна тешкоћа је у добијању урана 235. Њега има свега око 1% у природном урану, док остало сачињава његов „тежи брат“ (изотоп) уран 238, који је у том погледу неактиван. Тако он разблажује енергичне особине свог лакшег изотопа, па су оне дуго о-стале незапажене (пови су их приметили Ирена Кири и наш научник Павле Савић).

Много времена, а још далеко више новца, било је потребно док су произведени пови грамови овог чудног урановог изотопа. Али, нико није тачно знао шта ће се десити ако се сакупи већа количина. За вре-ме последњег рата, у Америци

се на томе ужурбано радило, јер су научници били израчу-нали да ће на тај начин моћи да се добије велика количина енергије, која би се могла у-потребити у ратне сврхе.

Године 1943, у пустињи Ала-могорде у Новом Мексику, на врху једног гвозденог торња, први пут је сакупљена коли-чина урана 235 која је, према прорачуну, достигла такозва-ну „критичну масу“, тј. коли-чину довољну да изазове ма-совно распаѓање уранових а-тома. Уран је био подељен на два дела, која су постављена на извесном растојању. Тада су са даљине од пет киломе-тара научници аутоматски и-зазвали спајање двеју поло-вина. Добијени збио, налазио се ван области математике и обичног људског искуства. До-шло је до заслепљивућег блес-ка, а убрзо затим снажан уд-дар ваздуха оборно је сунуше радознале посматраче који су

су се били помолили ван за-клона. На месту експлозије дигао се стуб дима у облику печурке, чии се врх налазио изнад највиших облака. Ек-сплозија је ископала кратер пречника један километар, а околни песак, од силне тем-пературе, претворен је у неку стакласту масу. Од гвозденог торња није се могло наћи ни комада; једноставно се прет-ворило у пару!

Било је јасно да је човек у својим рукама држао енергију која је надмашивала све до-тада познате. Једна једина а-томска бомба имала је снагу колико 20.000 тона најјачег хемиског експлозива. То су нај-боље осетили становници ја-панског града Хиросиме, где је, у лето 1945, од атомске ек-сплозије рањен или погинуо сваки трећи човек.

Експерименти су наставље-ни и после рата. На копну и у ваздуху, над морем и под во-дом, испажено је преко чет-десет атомских бомби. Науч-ницима је пошло за руком да повећају њихову разорну моћ, тако да се сада бомбе које су нанеле толико зла Јапанцима називају „беби-бомбама“.

На Сунцу има много водони-ка. На страховито високој тем-ператури у његовој унутра-шњости, атоми водоника спа-јају се у нов хемиски елемен-ат — хелијум, ослобађајући притом огромне количине енер-гије. На Земљи до такве ре-акције не долази, јер на њој нигде нема овако високих тем-пература. Но, човек је сада сваки био у стању да такве тем-

пературе вештачки добије. У средишту експлозије атомске бомбе остварена је температура од око 10 милиона степе-ни. То значи да ако се поред бомбе стави извесна количина водоника, он ће засветлети као сунце. Долазе, то није обичан водоник — онај који се нала-зи у води — већ се прави веш-тачки. То је, уствари, један његов тежи изотоп. Тако је а-томска бомба постала само упа-љач једне још страшније бом-бе — водоничне. После прве овакве експлозије, с географ-ских карата може се слободно избрисати пацифичко острвце Ениветок. Водонична бомба показала је хиљаду пута већу снагу од оних које су бацене на Јапан.

Но, човека машта није се ни ту зауставила. На ред је дошла азотна, па кобалтна бом-ба. Ова последња тешко да ће икад бити употребљена, јер би њено накнадно дејство мо-гло да уништи и онога ко ју је бацно. То је, уствари, обич-на атомска или водонична бом-ба која је окопљена плоча-ма метала кобалта. У тренутку експлозије кобалт постање вео-ма радиоактиван, а његове паре распрострају се на велику даљину, уништавајући својим зрацима све живо.

Досад је произведено, ка-ко се рачуна, преко две хиља-де атомских бомби. То прет-ставља огромну енергију. Сре-ћа је у томе што тај уран не мора да се употреби само као експлозив. Људи су пронашли начин да продуже време тра-јања експлозије, тако да се о-слобођена енергија може ис-коришћавати годинама. Сада већ постоје електричне цен-трале и подморнице на атом-ски догон. Овакви неискрпни извори енергије могли би знат-но олакшати човеков живот и, уместо разарања, осигурати благостање свима људима на Земљи.

МЕЊА ЛИ СЕ КЛИМА НА ЗЕМЉИ?

На страницама научних књига у којима се говори о развоју Земље, поменуте су разноврсне промене које су се десиле у току милиона година. Не само у унутрашњости Земље, него и на њеном лицу. Смењивање тих промена научницима је јасно и они у својој машти осветљеној научном мисли виде, поред осталог, и историју живота биљака и животиња у току тих дугих времена. Онда ћемо изнети само две-три цртнице са страница тих књига.

На Шницберским Острвима некад су се шириле огромне шуме, а данас је тамо лед. Острво Гренланд познато је са својих глечера, а некад су и тамо биле шуме, па је острво по томе и добило име, јер Гренланд значи — зелена земља. И на Исланду је било много шума. Но, дошло је и време кад је ледено царство у Европи захватало простор од 6,5 милиона квадратних километара, а негде је тај лед био дебело и по два километра. Онда где се данас налазе Женева, Гренобл и Салцбург, као и неки други градови, били су некад глечери. Глечери су, поред осталих предела,

у нашој земљи, покривали и Дурмитор и нису били ништа мањи него што су они у Алпима. Али, наши крајеви знали су и за топлију климу. Она је некад била таква да је личила данашњој клими у афричкој степској области, па је било могуће да ту живе слонове, носорози, жирафе, мајмуни, тигрови и друге животиње којих данас има у тим крајевима Африке.

И данас се догађају ове климатске промене, које запажају и ланци. Нема више снегова као у старо доба, топлота све више личи на афричку, итд., а то су, разуме се, запазили и научници, па су те појаве већ одавно предмет њиховог проучавања. Да се случајно не налазимо на прагу топле климатске епохе? — питају се данас неки од њих. Или се, напротив, треба надати хладнијем времену, у коме ће дебела ледена кора прекрити целу Европу и од ње начинити нешто слично Гренланду.

Недавно је одржана конференција океанографа, на којој је утврђено да је данас северни део Атлантског Океана топлији него пре неколико десетина година и да се поларни лед полако повлачи ка северу. Утврђено је и то да се рибе селе у северније крајеве. На тој конференцији један астроном заступао је гледиште да се Земља налази у таквом положају према Сунцу да од њега добија све већу количину зракова, што ће и бити главни узрок промена у нашој клими. Уосталом, и астрофизичка опсерваторија на планини Зуми, у Чилеу, установила је да се за последњих двадесет година сунчано зрачење појачало за око 0,25 од сто. Астроном Гамов, са универзитета у Вашингтону, сматра да ће све топлија земаљска клима достићи свој врхунац кроз 20.000 година, после чега ће наступити промена у обрнутом смислу. Због промена у нагибу своје осовине, Земља ће примати мање сунчеве топлоте и за 50.000 година од данас на њој ће почети ново ледено доба.

Морска пена

Морска пена нема никакве везе с морем. То је мек минерал који се вади из земље, а састоји се од финих, светлих листића беле, жућкасте и сиве боје. Специфична тежина му је 2. Највеће налазиште морске пене је у Ескизехиру, у Анадолији. Ескизехир даје око 150 тона морске пене годишње, што углавном вадовољава читава светску потражњу за тим минералом, који се употребљава за израду накита, мушкетки и дула. Поред природне, постоји и вештачка „морска пена“, која се справља хемиским путем.

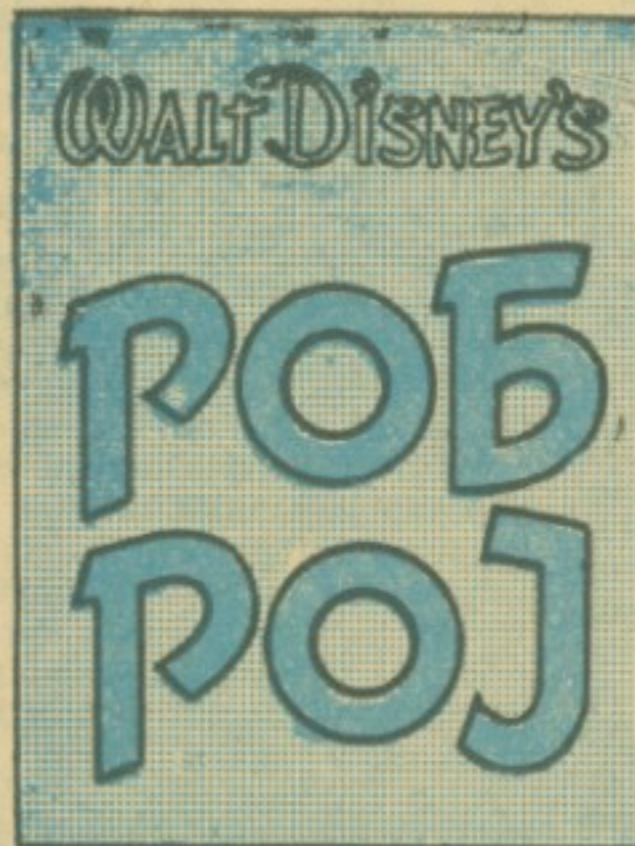
Назив „морска пена“ постао је на веома занимљив начин. Један немачки фабрикант, по имену Кимер, правно је од тог материјала дуле, које су, нарочито у Француској, много продаване. Те дуле Французи су назвали лип д'Кимер — „Кимерове дуле“. Касније, погрешним изговором тог назива, све више је у употребу улазило ново име „лип д'ским де мер“, то јест дуле од морске пене. Овај нови, погрешан назив за Кимерове дуле преведен је буквално и на остале језике. Ускоро је назив „морска пена“ почео да означава и сам материјал од кога су Кимерове дуле биле направљене.

Вароши стогодишњака

У Карсу, месту на турско-руској граници, удовици Анре Хатум, по налогу председника Турске Републике предато је војничко одликовање и подарено јој звање „сестра војника“. Анре Хатум борила се у руско-турском рату 1877/78 године и била је рањена. Она је стара 102 године, али је још бодра, што за Карс није богзна каква реткост.

Ово планинско место јужно од Црног Мора познато је у целој Турској као „варош стогодишњака“. Ко је одрастао у Карсу и навикао на тамошњу оштру зиму, тај има пуно изгледа да дуго поживи. Тамо има 288 лица — 164 мушкарца и 124 жене — старијих од сто година. Деведесетогодишњака је равно хиљаду, а 80-годишњаке нико више и не броји.

Друга „варош стогодишњака“ у Турској јесте Мардин, у подножју јерменских планина Таурус, недалеко од месопотамске границе. Према последњој статистици, тамо има 207 стогодишњака. Већина њих су надничари и амали. Из Мардина је и човек који је свакако био најстарији на свету. Умро је пре две године. Он је био зидар и дочекао је дубоку старост од 147 година. То је утврђено по томе што је радио као зидар на једној кући која постоји већ 130 година.

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Беседништво

Беседа је говор који има за циљ да убеди или одушеви слушаоце. Циљ сваке беседе је да доведе до општег добра. Праве политичке беседе, било да су изнеке неку истину и да за њу придобије слушаоце. Тако је славни грчки говорник Демостен у својим беседама указивао на опасност од македонског краља Филипа, чувени римски говорник Цицерон на опасност која прети Риму од завереника Катилине, итд.

Беседник треба за тему свога говора да изабере ону која је важна и да о њој зна више и боље него они који га слушају. Говори могу бити пуни песничких елемената, који буде живе слике и осећања, треба да су прожети искреним уверењем, које се заступа снажно и одушевљено. Поред овога, беседник на слушаоце делује и изразом свога лица, гестовима, нагласком и другим.

У свакој беседи, мање-више, постоји ред којим се излаже оно што се жели рећи. Тако се први део беседе назива приступом, затим долази извођење беседе и, најзад, закључак.

Има више врста беседа и њихов карактер одређује се

према предмету о коме се говори у њима. Тако постоје политичке беседе, у којима се, поред осталог, говори којим се путевима може најбоље доћи до општег добра. Праве политичке беседе, било да су изнеке неку истину и да за њу придобије слушаоце. Тако је славни грчки говорник Демостен у својим беседама указивао на опасност од македонског краља Филипа, чувени римски говорник Цицерон на опасност која прети Риму од завереника Катилине, итд.

Беседник треба за тему свога говора да изабере ону која је важна и да о њој зна више и боље него они који га слушају. Говори могу бити пуни песничких елемената, који буде живе слике и осећања, треба да су прожети искреним уверењем, које се заступа снажно и одушевљено. Поред овога, беседник на слушаоце делује и изразом свога лица, гестовима, нагласком и другим.

У свакој беседи, мање-више, постоји ред којим се излаже оно што се жели рећи. Тако се први део беседе назива приступом, затим долази извођење беседе и, најзад, закључак. Има више врста беседа и њихов карактер одређује се

револуција избацила доста познатих политичких говорника, а њихов број се знатно повећао током даљег развоја људског друштва. Судске беседе имају за циљ истраживање и чување законске правде и одбрану од неправде. Поред ових, постоје и духовне беседе, затим похвалне, војничке, поздравне, пригодне, научне итд. Даровит и образован говорник даће велик број одлика свакој беседи, и обрнуто: мање спреман беседник неће подићи на висок ступањ ни беседу најчистије врсте.

ПОЕТА ЛАУРЕАТУС

Поета лауреатус је песник овечап лаворовим венцем, а значи и награђени песник. Овај обичај био је познат у старој Грчкој и Риму, а постојао је и у Средњем веку: италијански песник Петрарка, 1331 године у Риму, а најдуже се задржао у Енглеској: песник Тенсон.

ШТА ЈЕ АЛФЕНИД?

Алфенид је метална смеша која се састоји од 60 делова бабра, 30 делова цинка и 10 делова никла; галванским путем посребрено ново сребро. Смеса је добила тај назив по свом проналазачу, француском хемичару Алфену.

Простор под шумом у Европи

Све европске државе немају подједнако шуме. Овде ћемо дати податке колико од целокупног простора једне европске земље отпада на шуме. Тако је 60 од сто државне територије у Финској под шумама, у Шведској 55 од сто, у Аустрији 36, у СССР 34, у Чехословачкој 33, у Југославији 30, у Бугарској 29, у Румунији 30, у Албанији 27, у Немачкој 26, у Швајцарској 24, у Пољској 23, у Норвешкој 22, у Француској 19, у Белгији 17, у Португалији 13, у Шпанији 13, у Грчкој 12, у Мађарској 11, у Италији 9, у Хо-

ландији 7, у Данској 7, у Великој Британији 4, у Ирској 1 од сто. Из овога се види да западна, средња и највећи део јужне Европе немају довољно дрвета, те га увозе из Финске, Шведске, југоисточне Европе, Канаде, а нешто и из Русије.

РЕПУНЦА

Репунца је печат који се удара на робу израђену од племенитих метала, као знак да је чистота робе исправна.

„Становници ВАСИОНЕ“

Људи су од давнина веровали да и на другом небеским телу постоје жива бића валик на човека. О томе постоје многе приче, легенде, записи, па чак и књижевна дела.

О могућности живота на Месецу пише још Грк Лукријан, 150 година пре наше ере, у свом делу „Икаронени или ваздушна путовања“. Тамо се Месећ горко жада на људску радозналост: „Ја сам већ преморен од разних претеривања земаљских филозофа. Они немају друга посла него да се мешају у моје ствари, да истражују моју природу и величину и да испитују зашто сам пресечен на два дела, или зашто личим на кифлу. Једни мисле да на мени има живих бића, а други ми приписују свакојака чуда која пробу кроз њихову главу“.

Чувени Ростанов јунак Сирано де Бержерак, који је живео у XVII веку, предвидео је 34 године пре Њутна да између планета постоји привлачна сила. Песник, делија и научни сваштар, он у свом делу „Месечева царства и краљевине“ овако описује живот на Земљином пратници: „Становници Месеца имају лице као и ми, али ходају на четири ноге, Већина људи с Месеца прави су цинови, високи 12 стопа (преко три и по метра). Кад су ме видели овако малог, инсу хтели веровати да сам човек. Куће су им покретне, на четири точка, али могу и да се учврсте. Архитекти их граде од неког изванредно лаког дрвета. У зидове стављају десет великих мехова, чим се надимањем производе јака ваздушна струјања, која напуњају једра и омогућају да куће по глаткој Месечевој површини једре до миле воље. За осветљење ноћу служе им кристали напуњени блиставим стаклицима и сунчевим зрацима, који се црпу из сунчеве светлости и затварају у прозачне кугле“. Замислилајући књиге људи са Месеца, Сирано је, уствари, претсказао проналазак грамофонских плоча и магнетофона. „Кад неко жели да чита, он омота књигу мноштвом разноликих механичких живаца, отвори их и стави једну иглу, причвршћену за дршку, на поглавље које хоће да чита. Тада се, као из уста човека или неког музичког инструмента, чују звуци који означавају речи из текста“.

1758 године: Шведанин Свендборг тврдио је да има везе с планетама и описивао је до танчина њихове становнике и обичаје који тамо владају. По њему су жене са Меркура праве лепотице, лепше и виткије од жена са Земље. Мушкарци су обавијени неком тамноплавом материјом, тесно припијеном уз тело и без бора. Становници Јупитера заштићују се од сунца помоћу плавог шлема који стављају на главу. Они корачају помажући се длановима, у полу-чучећем стању. Становници Месеца говоре из трбуха, итд.

1765: француска књижевница Марија Ана Румини описала је становнике Месеца и Марса у свом делу „Путовања милорда Сетона“. Људи на Месецу имају широка уста напред груди, руке су им врло дуге, а помоћу ногу, налик на магареће, скачу уназад. Немају ниједно чуло осим чула пипања. Марс је земља вечитих ратова. Зато су готово

МАРСОВАЦ СА ДУГИМ УШИМА

ЖЕНЕ СА ВЕНЕРЕ

СТАНОВНИК МЕСЕЦА

ДОЛАЗАК МАРСОВАЦА У ЊУЈОРК

ИСКРЦАВАЊЕ АМЕРИКАНАЦА НА МАРС

нике Земљиног сателита. „Они имају на глави округле шлемове начичкане гвозденим шпиглима и шупљим цевима. Сваки од њих носи по један бодер“. На Месецу има више врста људи. Они који живе на површини имају кожу исте боје и баве се углавном сточарством. Они, пак, који живе испод Месечева површине различитог су стаза и облика, способности и изгледа. Међу њима се налазе и људи-инсекти, високи свега 18 далаца, с дугим, танким и слабачким ногама. Врло су интелигентни и њихово ситно тело подрхтава услед силног можданог напрезања. Они имају кокошије очи, уста им стоје уздуж а не попречно, а меке руке завршавају се пипцима. „Велики становници Месеца — његови стварни господари — лебде у седећем стању, окружени блештавоплавом светлошћу. Њихов мозак има неколико метара у пречнику“.

1908: француски научник Гистав де Руж у свом делу „Заробљеник с Марса“ детаљно описује становнике ове планете. „Искрела је једна безоблична маса и скочила на песак. Чудовиште је превазилазило по својој ружној најстрашније снове који се могу замислити. Цело тело и лице су му налик на провалан, мек и лепљив желатин. Очи немају капака и потсећају на очи морских полина. Тај накарални живи облик је са свију страна био окружен белим пипцима“.

1920: Морис Ренар, у роману „Плава светлост“, с пророчком видовитом описује појаве које данас занимају цео свет. „Један жандармериски официр је са запрепаштењем приметно на висини од 15 метара два чудна предмета како се невероватном брзином дижу у небо. Недалеко од тог места лежало је једно, аероскоп. То је ваздухоплов висок пет, а дугачак четрдесет метара. Он има глатку површину, оштрих ивица. На кружној основи налазиле су се, једна изнад друге, пет плоча сличног облика“.

1928: познати француски књижевник Андре Моруа пред видео је за 1964 годину рат с Месечевим становницима. „На Земљи ће се направити огромни апарати који ће слати смртоносне зраке на Месећ. Циноски телескопи из Маракеша, у Мароку, служиће научницима за посматрање њиховог дејства. Новине ће писати и објављивати фотографије о стању приправности у Месечевој држави, расположењу становништва пред први напад са Земље и о уништењу које сеју зраци смрти. Становници Месеца одговориће на то шаљући на Земљу невидљиве црне зраке, који су у стању да за неколико минута униште целу варош... Почео је период међупланетарних ратова“.

1950: цела Америка и западна Европа преплављене су романима, приповеткама и стриповима о путовањима у свемир, о људима с других небеских тела и о ракетним васионским бродовима. Ево како један од тих писаца, Оскар Френд, описује долазак првог Марсовца на Земљу:

„Какав чудовишар човек! Широких рамена, он је био висок 2.10 метра. Стао је и гледао многа лица која су пилвила у њега. Блештав метални шлем покривао му је кошу, а са обе стране главе заврша-

вао се крилицама. Марсовац је на ушима имао слушалнице. Горњи део тела покривала му је блуза, чврсто припијена око врата, струка и чланака. Панталоне су биле такође тесно приљубљене уз струк, а на ногама је имао шипеле сличне ескимским, само што су биле направљене од неке материје налик на еластично стакло“.

1954: један француски новинар дао је занимљив опис свог сусрета с Марсовцем. Он је спасао од смрти на париској улици једног човека кога је оборил аутомобил. Човек је говорио одличним француским језиком и лично је на процесног Парижанина. Пошто су свратили у оближњу кафану да се окрепе, човек му је у највећем поверењу, као свом

спасиоцу открио тајну. Мала нош има високог француског функционера и обавља његову дужност, он је уствари Марсовац. Новинар се грохотом насмејао, мислећи да се ради о шали. Међутим, човек с друге планете настављао је све озбиљније. Марсовци су обдарени једним, за човека несхватљивим, својством да могу да се уселе у жива бића с других небеских тела. Тако се и он уселио у једног високог француског функционера и задржао је његов изглед, знање и занимање. Велики број истакнутих личности у разним земљама света уствари су Марсовци, а да то ни њихова најужа родбина ни најближи сарадници не знају. Њихови претходници, чији су

облик Марсовци на себе узели, пребачени су „летећим тањирима“ и „летећим цигаретама“ на далеки Марс. Тамо они живе животом из бајке, а сваки се налази у телу Марсовца који га је изабацио на његовог сопственог тела. Кад довољан број Марсовца — који на Земљи међусобно сарађују преношењем мисли — буде заузео истакнутије положаје у свим државама света, они ће одједном узети сву власт и објавити да настаје ново доба. Земља ће бити освојена без капи крви. Људи ће путовати на Марс, а Марсовци ће силанити на Земљу. Свакоме ће бити враћено његово тело.

Књига са оваквим фантастичним описима сваког дана је све више.

Грешке ВЕЛИКИХ УМЕТНИКА

Кад је пре неколико година један познати европски позоришни редитељ „извео“ на позорницу Хамлета одевеног у фрак, настала је у уметничким круговима жива полемика око питања колику слободу сме себи да допусти један уметник у претстављању догађаја и до које мере може да отстапу од „историске истине“.

Некада се на тачност приказивања догађаја није много полагало. Тако је, на пример, у средњовековним мистеријама Холофери „имао“ топове, док је у доба барока Јулије Цезар излазио на позорницу са огромном периком на глави. То су обично биле грешке учињене из незнања. Али, код великих уметника грешке којима се данас чудимо поткрдале су се највише због журбе, немара или занесености у рад. Тако Шекспир у „Јулију Цезару“ каже на једном месту: „Часовник је откуцао пет“, мада су се у Цезарово доба људи служили искључиво пешчанним и сунчаним часовницима.

Сличних грешака наћи ћемо и код многих чувених сликара. На познатој Тицијановој слици „Пастир с нимфом“, пастир има — три руке. По првобитној замисли уметника пастир је левом руком држао нимфу, док је у десној носио свиралу. Вероватно да се уметнику касније учинило да ће слика изгледати оригиналнија ако пастир обема рукама држи свиралу и у њу свира, те је нацртао још једну леву руку, заборавивши да ону другу премаже бојом.

И на слици Алфреда Регела „Ханибал прелази преко Алпа“ нешто није у реду. Горња половина тела картагинског војсковође насаникана је с леђа, док су му ноге окренуте према посматрачу.

На многим сликама старих мајстора личности имају шест уместо пет прстију на руци, као, на пример, папа Пије на једној Рафаеловој слици. „Шестопрст“ је и Христос на једном Холбајндовом платну. Исти је случај и с немачким сликарем Петром Корнелијусом, који је нацртао једног гласника са шест прстију на руци. Чак је и Леонардо да Винчи начинио исту грешку приликом сликања „Тајне вечере“. На њој апостол Јован има једанаест, уместо десет прстију на рукама. Ова грешка великог сликара откривена је тек недавно приликом реставрирања слике, која је за време Другог светског рата била тешко оштећена.

Има и других грешака. Рубенсови ратници у циклусу од шест слика које носе заједничко име „Смрт конзула Де-

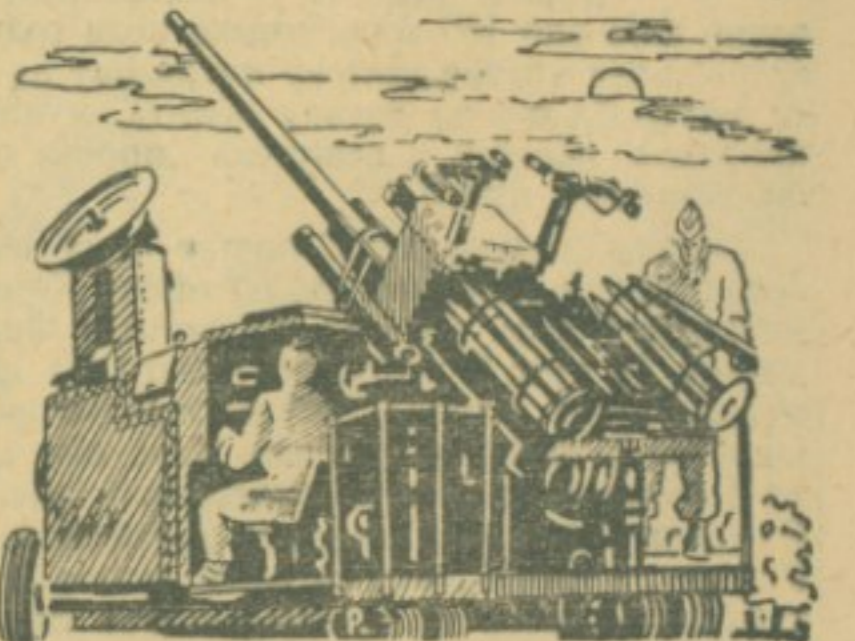
ција Муса“ држе оружје спремно за борбу — у левој руци. Још је чуднија грешка на слици која претставља Еразма Ротердамског, раду немачког сликара Матијаса Гринвалда, где велики хуманиста има једну ногу више. На слици „Свадба“ Питера Бројгела, човек који разноси ручак такође има три ноге. Уствари, од треће ноге види се само шипела и не зна се коме би она имала да припада. Па и славни Рембрант није био „непогрешив“. На његовом платну „Завера“, лево и десно,

на једној страни слике један мач просто лебди у ваздуху, јер га нико не држи.

Да се чини погубљења мексиканског цара Максимилијана одиграо тачно онако како га је француски сликар Мане претставио на својој платну „Погубљење цара Максимилијана“, овај би владар свакако и после тога поживео још прилично дуго. Наиме, војници на слици стоје сувисне близу осушене и пуцају не у њега, већ некуд поред њега, На његовом платну „Завера“, лево и десно,

„ЧИСТАЧ НЕБА“

Недавно је у САД израђен нарочити брзометни противавионски топ који је добио необично име „чистач неба“. То је прво оруђе које на свом постољу, поред самог топа, има и уређај за пуњење, радарске справе за откривање авиона и електромеханички рачунар. Сви ови уређаји повезани су међу собом. Цео топ тежак је десет тона, а калибар зрна износи 75 мм. Удешен је тако да се може вући као приколица, а може се преносити и авионом. За пет минута спреман је за дејство. За свега 40 секунди радар обиђе цео круг и открива сваки авион на даљини од 25 километара, чак и оне који јуре брзином звука. Ако нишанчија жели да дејствује против авиона чији је траг добио на радарској пројекцији, он само притисне нарочити језичак. У том тренутку радар престаје да се окреће и остаје управљен према авиону, а његове координате повезују се са електричним рачунаром. Он аутоматски израчунава брзину и путању објекта, као и то у коме тренутку топ треба да дејствује да би погодио циљ. Као што се види, улога човека сведена је на најмању меру: да принесе шпанцелска зрна и да укључи топ за дејство. Зато га неки називају и „топ-робот“.

ТАЈНА ТЕТКАЉУБИНЕ ШКОЛЕ

ДОСАД САМО ЈЕДНО ЗНАМО: ДА ЈЕ ЛОПОВ ХРОМ! ЈА САМ ВИД'О КАД ЈЕ ХРАМ'О ИКИ ЋЕМО ОПЕТ ТАМО СВЕ ПО ТРАГУ ТОМ.

ВЕЗУ ЋЕМО ДА ВАМ ДАМО, ДА, ГОСПОЋО БРОМ!

ЈЕСТЕ Л' ВИ ТО, ГОСПО'Н ЗЕКО? ОД СТРАХА МИ СРЦЕ БИЈЕ! БРЗО НА ИМАЈЕ БРОМ! ДЕВЕТ МИЉА ЈЕ ДАЛЕКО... ЈЕДАН ЛОПОВ ТУ СЕ КРИЈЕ МИСЛИМ ДА ЈЕ ХРОМ!

спеју у својој сопственој организацији, почели су да стварају тајне, које су се убрзо распрострале по читавој аустријској царевини и ван њених граница. Те организације биле су познате под именом братовштина, а организовале су се по струкама.

Године 1787 ухапшен је у Бечу калфа Петар Јанковић. По струци је био ципелар, а

у. Братовштина је имала свих таквих мајстора по свим већим градовима. Њени чланови плаћали су улог и од тога су помагали незалослени ципеларски помоћници.

Петар Јанковић имао је дужност да обилази веће градове аустријске царевине и да одржава везу између братовштина и њених чланова. Био је неко време и њен „писар“ (секретар). На саслушању није хтео да каже ко управља организацијом и понављао је стално: „И ми смо људи, али наш рад одлази као ветар!“ Због његове упорности, посумњали су да је један од главних у братовштини, па је осуђен на три године робије, а државне власти разаслале су свим цеховима у земљи циркулар о постојању тајне ципеларске организације, „која буни калфе и подрива стари ред“. Такав циркулар стигао је 12 септембра 1788 и у Нови Сад. „И ако се деси, вели се у њему, да ципеларски

Ово су дилми ВАНДРОКАШИ

У појединим нашим крајевима, у Војводини и Хрватској нарочито, још и данас се чују речи: вандроваћи, вандрокати и вандровац или вандрокаш. Те су речи немачког порекла (wandern — путовати, скитати се; Wanderer — путник), а Србима у Војводини дошле су кроз цеховске организације и њихове статуте још почетком 18 века. У тим статутима, који су за све цехове били мањевине једнообразни, одређивано је да сваки млади калфа мора три године да „вандрује“ (путује), с циљем „да безумни не остане и да у свом занату памет прими“. Онај који не би тако учинио, био је кажњаван и ниједан мајстор није смео да га прими на посао. Па и кад су цехови већ давно били нестали, занатски момци и даље су „вандрокали“. Путовали су из града у град, из земље у земљу, тражећи најбоље и највештије мајсторе да код њих усаврше свој занат, па се потом враћали у завичај.

Док су постојале цеховске организације, није било лако постати мајстор. Крута, а често и сурова правила, тачно су одређивала ко и како може да добије то звање. Калфе су и дети и зими морале да раде од четири часа ујутру до девет увече. Строго се пазило и на приватни живот калфа, па се у нарочиту „калфенску књигу“ уносио сваки њихов преступ. И ако је калфа желео да нађе место код новог мајстора, он је морао да настоји да му књига буде „чиста“, а то је могао постићи само ако је у танчине поштовао еснафска правила, а уз то био и „хришћанин на свом месту“, то јест да је у одређене дане поштио, у цркви нишао, „богу се молио и свещима угодно и чист као цвет био“.

Та еснафска стега изазвала је отпор занатлиског подмлатка и у исто време довела до настајања калфа да створе своје организације. У еснафским организацијама српских мајстора по угарским градовима већ се рано у XVIII веку осетно извештавају калфенски отпор. Тако се у једном члану еснафских правила будинских занатлија ве-

ли да баш онда кад „тешки послови бивају, калфе не слушају него главе горе дижу“ и хоће да напусте мајсторе. То су они обично радили кад је посао највећи, пред велике вањаре и празнике, најчешће у договору, не би ли тиме присилили мајсторе на другачији поступак према себи. Али, притом су налазили на чврст фронт мајстора и цеховски статут у једном свом члану каже: таквим калфама не сме се давати никакав посао.

Калфе су испрва настојале да се организују унутар самог еснафа, што им је донекле и успело. Имали су свог „декана“, првака међу калфама, кога су бирали на Нову годину, „кад год и мајстори цехмајстора изабирају“. Калфенски декан био је посредник између занатлијских помоћника и мајстора и штитио је интересе оних који су га изабрали. Али, и цехови и државне власти били су против такве организације.

Калфе су „вандрокале“ широм света, усавршавајући свој занат и стичући познанства и везе. Кад нису могли да у-

занат је изучио у Темишвару, у предграђу Фабрика, које је тада било српско. Из његове калфенске књиге видело се да је много „вандрокао“. Био је у Пешти, па потом у Берлину, Лајпцигу, Дрездену, Риги, Петрограду и Москви, неко време боравио у Бечу, а радио је и у Стразбуру и Нансију у Француској. У Бечу га је проказао један мајстор. „Не могу да се потужим; — рекао је овај — ради боље од некога, али ми остале момке наводи на зло“. Кад га је судија упитао какво је то зло, мајстор је одговорио: „Кажу да сувише мало примају награде за свој посао и да нису слободни људи. Да у свему зависе од мајстора и он чак може да их и бије“.

У исто време кад и Јанковић, ухапшени су и неки други ципеларски помоћници и власти су дознале да постоји тајна братовштина ципеларских помоћника по целој аустријској царевини, која „у земљи одржава кажњиво спора зумевање међу собом“, тј. брани својим припадницима да раде код мајстора који дају слабију награду и рђаву хра-

цех једног или другог града учини, са знањем државне власти, какву измену у питању плате или хране, а калфама та измена не годи, тајне братовштине одмах шаљу своје изасланике по целој земљи и постигну да се цеховима који су те измене завели калфе не јављају за посао, а које су калфе онда радиле, да мајсторе оставе док не испуне све њихове захтеве“.

Али, ни после ове државне интервенције није престала да постоји тајна братовштина ципеларских калфа. Двадесет година доцније државне власти поново шаљу расписе у којима се говори о њеној активности. Изгледа, чак, да им је она задавала све више брига, јер се у једном распису из 1810 каже како је треба свим уништити, а оне који јој припадају најстроже казнити.

Тако су калфе на свом „вандрокању“, без обзира на националну припадност, стварале широку и разгранату мрежу тајних организација за заштиту својих права и за борбу против крutih еснафских прописа, које је штитила државна власт.

МАЛЕ ЗАНИМЛИВОСТИ

ОКНА ТЕШКА 12 ТОНА

Америчка фабрика за израду стакла „Корнинг“ објавила је пре кратког времена да је успешно завршила ливење и саставање најтежих стаклених окана на свету. Та окна служе као заштитни зидови у институтима за испитивање употребе атомске енергије у ваздухопловне сврхе. Свако од ових окана, која особље института треба да штите од атомског зрачења, дуго је 2,5, широко 1,8 метар, а тешко 12 тона. За ова окна употребљено је нарочито стакло које је шест пута теже од воде.

ГДЕ ЈЕ ПОГРЕШКА?

Онај ко је цртао ову веверицу направно је велику грешку. Ако сматрате да сте велики љубитељ животиња и да

их познајете, онда одговорите у чему је цртач погрешно? (Одговор: веревца не пра-

ви стан у дупљи дрвета, већ свија гнездо на грани).

70 УКУСА ВОДЕ

Познато је да постоје људи чије је једино занимање да миришу разне парфеме и да им одређују квалитет, или такви који сваког дана сркну по један гутљај црне кафе или чаја из неколико стотина шољица да би им одредили укус и арому. За тај посао они до-

бијају велике плате, јер тако „осетљиве“ језике и нешпа као што их они имају тешко је наћи. Међутим, мање је познато да има и стручњака за одређивање укуса воде. Ти „пробачи“ воде имају у великим градовима, нарочито у онима где градски водовод добија воду с разних страна, исто тако важну улогу као и хемичари и бактериолози, који се брину да у води не буде бацила. Лондон, на пример, има само једног таквог стручњака и, природно, држи га „као мало воде на длану“. Он је у стању да разликује седамдесет врста воде.

БАТРАХОМИОМАХИЈА

Батрахомиомахиа („Бој жаба с мишевима“) је чувени старогрчки комични еп, који се погрешно приписује Хомеру. Уствари, то је пародија (исмевање) „Илијаде“.

И на лицу се пише

Док су пронађена данашња слова помоћу којих стављамо речи, а од ових реченице, и на тај начин изражавамо оно што мислимо, желимо и осећамо, протекла су многа столећа. Пре тога мисли су се изражавале помоћу слика и то је познато под именом сликовног писма, чији се трагови и данас налазе по пелинама и у документима нађеним у откопанним старим градовима и на другим местима. Тим сликовним писмом служе се и данас нека племена у забаченим крајевима земље. Оно се није појавило само на једном месту земаљске кугле, већ је истовремено било познато људима који су живели веома далеко једни од других, на разним континентима. Исти је случај био и са хартијом. Док се она није пронашла, шта све није било „оловка“ и „хартија“. Било је времена кад се и једно и друго правило од истог материјала: камена, метала, кости, дрвета итд.

У делима научника који се баве овим питањима има доста података о развиту и облику сликовног писма. Тако слика птице у лету означава путовање, човек са чекићем у руци (то је сликовно писмо из новијих времена) означава научника-минералога, цртеж изврнутог јастреба значи да је поглавица племена мртав, цртеж ловца и животиње означава лов, шаре од црница и квадратна негде означавају поход ратника, а бели лук и црн кружић значе победу над непријатељем.

На овај начин људи су писали не само на камену и кори дрвећа, него и по телу, нарочито по лицу и грудима. Тим писмом служе се и нека племена на острвима Полинезије, а нарочито су познате шаре које се виде на лицу људи из племена Екои, који живе у сливу реке Крозе, у Јужној Нигерији, у западној Африци. Екои то писмо називају „псибиди“.

Њиме се „пише“ углавном на лицу жена и девојака. Садржина је веома разноврсна и у њој се говори, истина доста скучено, о догађајима из живота, изражавају се разне мисли, пишу се пословице, биографије итд. Тако се, на пример, тим разноврсним знацима пише на челу жене или девојке о количини новца, негде се тим писмом изражава свађа између мужа и жене, описује се улица с траговима, исказује се осећај глади и слично. Све је то изражено правим и савијеним линијама, цртежом трбуха, кружићима, троуглима и другим знацима. Лица неких жена и девојака из племена Екои сва су шарана тим сликама. Смисао оваквог писма обично зна мали круг људи у племену, а оно им служи у разне магичне сврхе.

Каква је та Бабњска република?

Средином шеснаестог века основано је друштво вевелих и духовитих људи у Бабњу код Лублина, у Пољској. Бабњ је био посед богатог и веома духовитог судије Станислава Пшонке, који је са својим пријатељем, такође судијом, Петром Казовским основао ово друштво по угледу на италијанске академије. Циљ друштва био је да шалом делује на јавни морал у Пољској. Чланови друштва имали су титуле које су биле у највећој супротности са њиховим личним способностима. Бабњска република имала је свој сенат, војводе, хетмане, свештенство, канцеларе и све друго што је постојало у тадашњој Пољској. Проповедници су били они који су најслабије говорили — људи без икаквог дара за говорништво, лекари — који о медицинци нису имали ни појма, свештеници — који до вере нису ништа држали итд. Бабњска република постојала је све до 1677 године. О тој „републици“ постоји и литература, а сачувани записници штампани су и издани.

Талијатини

И данас има веома високих људи, али је остало помена и о голијатима који су живели у стара времена. Тако римски научник Плиније (23—75 наше ере) прича да је за време цара Клаудија (41—54 наше ере) живео неки Арапин по имену Габара који је био висок 3 метра и 8 сантиметара. На двору француског краља Анрија II (1547—1559) живео је неки цин који је био висок 3 метра и 6 сантиметара. Умро је 1559 године. Прича се за неког Холандина да је био висок 2 метра и 68 сантиметара и Ирца високог 2 метра и 63 сантиметра, итд. Помину се и кепеци. Римски историчар Светоније (75—160) прича за једнога кепеца да је живео на двору цара Августа (31 пре до 14 наше ере) и био тежак свега 15 килограма, а висок око 50 сантиметара.

НОВИ Зеланд

Почетком 19 столећа, кад су први насељеници стигли на Нови Зеланд, били су силно изненађени што виде земљу у којој нема никаквих животиња. Једини домаћи четвороножац био је нека врста пољског миша, чије су месо староседеоци много волели.

Путник који данас стигне на Нови Зеланд, видеће много разноврсних животиња, и корисних и штетних. Оне су све донете на ова острва у току последњих двеста година. Тако, на пример, капетан Кук, велики истраживач из 18 века, оставио је на Новом Зеланду пет свиња, које су се у току једног столећа толико размножиле да су дошње годинама претстављале праву несрећу за становнике. Неки енглески и шкотски колонисти, који су хтели да им ови крајеви што више личе на стару домовину, пренели су неколико пари зечева и пустили их у природу. Да би им се осигурала заштита, забрањен је лов на њих. Данас држава има на платном списку много доваца којима је једини задатак да тамане зече-

ве. Но, и поред свег њиховог залагања, ове животиње униште сваке године на хиљаде хектара пољопривредних култура. Године 1860, опет у циљу да би ова земља што више личила на Британију, неки енглески племић пренео је једног јелена и две кошуте, а данас, да би се бар унеколико смањила штета коју њихово небројно потомство наноси шуммама и пашњацима, влада плаћа људе који имају за задатак да их што више тамане.

Слично је и с неким биљкама. Шибљикави гледич, који су Енглези такође пренели да би их оградом око кућа што више потсећале на домове у старој постојбини, наноси им данас велику штету, јер је заузео мно-

га пољопривредна подручја. До сељеници су пренели и купине, које се сада шире на пространим плодним површинама. Да би се спасли купинака, људи су у њих пустили козе. Али, уместо да се на тај начин отарасе купинова шибља, људима је запретила нова напасти: козе су се размножиле у неслућеним размерама...

Нови Зеланд сачињавају два најужнија насељена острва јужног Пацифика. Ниједан народ није толико усамљен као овај. Његови најближи суседи су Аустралијанци, који се налазе 1.200 километара на запад, преко Тасманског Мора. Северно и Јужно Острво Новог Зеланда имају заједно површину од око 265.000 квадратних километара (дакле, неких 9.000 км² више од Југославије), а на њима живи свега 1.900.000 становника.

Две трећине земље састоје се од брда и планина. Ако се изузму глечери Хималаја, новозеландски глечер Тасман највећи је на свету. И водопад Сатерланд, који је висок 597 метара, један је од највећих на земљиној кугли. Аустралијанци Северно Острво често називају "Дворац који дрхти", зато што се сваке године на њему јави између 250 и 1.000 земљотреса.

Први европски досељеници појавили су се на овим острвима 1840 године. Отада па све до 1907 године Нови Зеланд

је бити енглеска колонија, кад ће извојевати пуну самосталност. Пре Енглеца, Нови Зеланд су населили Маори. Они су пре 600 година допловили лабама са неких острва Полинезије. Кад су први Европљани тамо стигли, Маори су још били људождери. Истина, историчари су утврдили да то није било људождство у правом смислу, већ више симболично, као саставни део нарочитог верског обреда. При свем том, међу њима је у то време ипак било оних за које је људско месо претстављало посласицу и ван верских обреда, па су их остали због тога називали пограним именом "кетангата".

Између 1860 и 1870 године, кад су енглески мисонари повели велику акцију преобраћања у католицизам, Маори су се дигли на оружје и приморали Енглеца да први затраже примирје. После тога потписан је уговор о миру, по коме се маорским староседеоцима обезбеђују иста права као и Британцима.

Већина Маора, а њих укупно има око 125.000, живи на селу. Али, има их и у приличном броју и међу висококвалификованим, школованим људима.

Маори нарочито поштују успомену на своје претке. Како да је готово сваки Маор у стању да наброји своје претке све до оног пра-прадеда који се пре 600 година искрцао из чамца на ово острво.

ВЕРОВАТИ

НАЈДУЖЕ „СЕЛО“ НА СВЕТУ

Канал Миди, који се налази између Тулузе и средоземне луке Сет, дуг 150 миља и широк 20 метара,

најдуже је село на свету. Овај канал био је у 17 веку нарочитим законом проглашен за село да би могао да постане својина финансијера Пола Рика, који га је о свом трошку прокопао. Према тадашњим француским законима, канали нису, док су села могла да буду лична својина појединца.

ВЕШТ ЧОБАНИН

Спромашни чобанин Џон Рајд из Вестдина, у Енглеској, постао је 1805 године нмућан човек захваљујући једној опклади. Он се опкладио са својим газдом, власником једне велике фарме, да познаје своје „питомце“ тако добро да

је у стању да 200 оваца одвоји од јагањаци и да после свакој „мајци“ врати њено јагње. Он је у томе занаста успео и тако добио опкладу од 100.000 динара.

ЈЕДАН РОЋЕНДАНСКИ КОЛАЧ ЗА ЧЕТИРИ ЧЛАНА ПОРОДИЦЕ

Милдред Френсис из Линколна, у Америци, и троје њене деце рођени су сви истог дана — 22 августа. Ова случајност веома је пријатна, тврди она, јер је за све четворо довољан један рођендански колач.

УМЕТНИК КОЈИ СЕ НИЈЕ ОДВОЈИО ОД СВОЈИХ РАДОВА

Бертел Торвалдсен (1770 — 1844), чувени дански ва-

јар, сахрањен је у једном музеју у коме се налазе сва његова вајарска дела.

ЉУДИ: СУ СВЕ ВИШИ

Према статистикама које су вођене у Сједињеним Америчким Државама, људи су из године у годину све виши. То се нарочито запазило приликом Другог светског рата. Према војним подацима, просечан пораст у размаку између два рата износи 15 мм у висину и преко 4 килограма у тежини.

Ово би можда прошло незапажено да у фабрикама кре-

вету није примећено да су кревети постали недовољно дуги. Да би човек могао лепо да лежи и да се одмори, потребан му је кревет који је дужи од њега, јер долази узглавље. Стога су фабриканти кревета одлучили да праве отсад нешто дуже кревете. С тим у вези мора се повећати и величина душека и јоргана. Исту одлуку морали су донети и фабриканти конфекције, јер им се мали бројеви слабо продају.

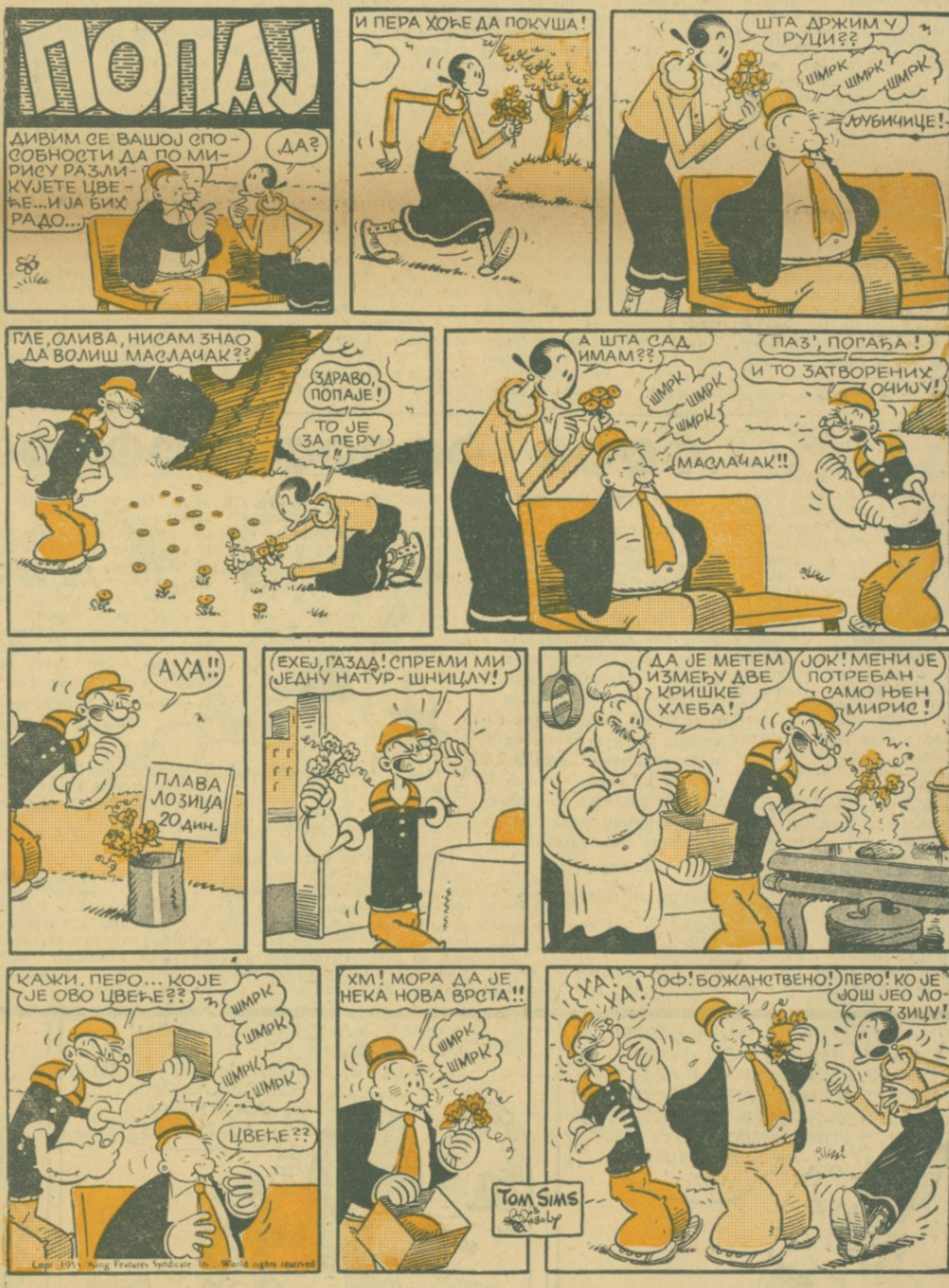
Али, то још није све. Антрополог Дел Стјуарт, указује на многе незгодне последице које могу да настану ако се не буде водило довољно рачуна о порасту човека. По њему, ово је нарочито важно код конструкције авиона. Пи-

лот седи сатима на седишту и, ако му оно није угодно, ако је ниско или скучено, он не може дуго у таквом положају да издржи и да будно контролише све инструменте на командној табли. Ако пилотова колена ударају о нешто, или ако он не може довољно да се исправи или дигне главу, онда се мора нешто изменити. Не сме се дозволити да на дугим летовима пилот „утрну“ ноге услед недовољне циркулације крви.

Чак је и један произвођач рентгенских апарата почео производњу апарата с већом таблом, да би се прилагодни новим пацијентима.

Мерењем школске деце такође је утврђено да људи расту, и ако се тако настави мораће се водити рачуна о школском намештају.

Зашто људи расту? Да ли ће се достићи „плафон“, или ће то ићи непрекидно, док, као диносауруси, једног дана људи изумру? Све су то питања која антрополози себи постављају. Има на то пуно одговора, али се мисли да главну улогу игра исхрана. Неки антрополози сматрају да ће кроз хиљаду година људи бити високи 2,44 метра. У прилог томе да је исхрана главни узрок рашћења, говори статистика емиграната у САД. Код родитеља малог раста, њихова деца, рођена и одрасла у Сједињеним Државама, већ су виша. Чак је и детиња глава претрпела извесне измене у поређењу с родитељима. Антрополози не могу дати прецизан одговор о будућем развоју, јер немају тачне податке о висини људи из прошлости. Разни оклози ратника од 15 века наовам не могу пружити сигурне податке, јер их има мало, а средњовековно оружје, нарочито штит, није никакав податак. Према томе, не може се закључити хоће ли људи још расти, или ће се ипак достићи неки „плафон“.

КОЛИКО ВРЕДИ ЈЕДНО ПТИЧЈЕ ГНЕЗДО?

Познато је да деца често скидају с дрвећа гнезда разних птица, па и корисних. Претпоставимо да дечак скине гнездо једне корисне птице у коме има пет јаја, или петоро птчицади. По мишљењу неких стручњака, сваком птчицу потребно је за храну 50 инсеката. Значи да свих пет по једу дневно 250 инсеката. Да би се одржали у животу 30 дана, они морају да поједу 7.500 инсеката. Претпоставимо сада да је сваком од тих инсеката био потребан један цвет дневно за храну, и то цвет који би дао плод. То значи да би тај инсект појео 30 цветова за тридесет дана, односно тридесет будућих плодова. Пошто птчицад поједу 7.500 инсеката у току месеца, значи да корисне птице само из једног гнезда, и то још док су мале, сачувају 225.000 плодова, например јабуке.

„ЛОТОСОВ ЦВЕТ“

Код старих народа постојале су разне празновернице о постанку земље, њеном облику итд. Тако, кад су стари Индијци боље упознали своје полуострво и његов положај, као и острва која га окружују, почели су да замишљају земљу у виду дивног лотосовог цвета који се расцветао на неизмерној воденој површини. Острва на океану су мали, још неразвијени, купољци, а далеке земље су листови који пливају по води. Гатске Палане и Нилгери су прашиници цвета, а Хималаји, који се дижу између њих, претстављају свети тучак цвета, у коме се ствара семе света. Познато је да је инсекту превелик ружин цвет, па је и човеку превелик овај „лотосов цвет“, у коме је направио неприметне градове око делова цвета у којима је сакривен божанствени нектар. Стабљика тог лотосовог цвета ишчезава у дубине океана и кроз провалије и амбисе пружа живе све до Брајиног срца.

БАРКАРОЛА

Баркарала (од речи барка-чала) је у почетку била песма италијанских, нарочито млетачких, веслача, а после је постала омиљена песма многих морнара. То је песма мирног ритма и подражава ударање весла по води. Најпознатије су инструменталне баркарале из „Песме без речи“ од Менделсона. Доцније су и други композитори правили композиције сличног карактера. Баркарале се често стављају у опере и оперете. Позната је баркарала из Оффенбахове опере „Хофманове приче“.

МАРКИРАЊЕ КИТОВА

Познато је да се птице могу маркирати на тај начин што им се стави прстен око ноге. Помоћу тога може да се утврди колику су пут прешле. Међутим, и китови се могу маркирати, на тај начин што се из једног топа испали мала кугла од челика која не рђа и која се зарие у тело кита. Те куглице доцније се налазе у уловљеним китовима. Почев од антарктичке риболовне сезоне на китове 1932—1933 године, на овај начин маркирано је 5.000 китова. Од досад уловљених китова најстарији је био маркиран пре 19 година. Маркирање је у исто време и непосредан доказ о редовној годишњој сеоби неких врста китова ка екватору, према топлијој води, у време множења, и враћања у хладне воде за време антарктичког лета.

КАД ЈЕ БИЛО ПОЗНАТО...

Много штошта Европљани су добили у ранија времена из Азије. Тако се мисли да је први вез дошао из Фригије, прстен из Халдеје итд. Пошто су увидели сву лепоту моде, људи су је и даље развијали и тежња за страним производима била је све већа. Сматра се да је шал у Европу дошао из Грчке, да је пресалачење почело у 18 веку, да су Енглези половином 16 века произвели сапун, да је прве везене чарпаче носила енглеска краљица Јелисавета. Иначе, пре тога чарпаче су се правиле од чоке. Први шешир од филца носио је француски краљ Карло VII (1422—1461). Што се тиче ципела, оне су у 14 веку имале величину према сталезу, тј. краљеви су носили веће, барони мање, а обични племићи још мање ципеле.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

МОРА СЕ ПОСТАВИТИ ГРАНИЦА АТОМСКИМ ЕКСПЛОЗИЈАМА

Познати енглески научник др Адријан сматра да човечанство неће моћи дуго издржати ако се настави са атомским експлозијама. У случају будућег рата, — вели он, — чак и они који га буду преживели неће бити сасвим сигурни од опште радиоактивности која ће се јавити. Наравно, неколико стотина бомби не могу створити такво зрачење; за то би било потребно неколико хиљада атомских експлозија. Али, данас се развија атома врши и у индустријске сврхе, што знатно појачава радиоактивност, па зато није искључено да она једног дана постане толико јака да људи неће бити у стању да је издрже. Разумљиво је што наука жели да реши природне тајне и да уђе у суштину ствари, — закључује др Адријан, — али се то мора тако радити да нам животи не дођу у питање.

АРКТИЧКИ ВОДЕНИ ПУТ

Два америчка ледоломца пробила су се кроз лед Арктика и тако утврдила да се овуда може успоставити водени пут између Атлантског и Тихог Океана. Ледоломци су ишли разним путевима; један нешто јужније од другог. На њима су се налазили научници, који су проучавали природне појаве на које су успут наишли. Као помоћ служили су им хеликоптери, а гвијрци су испитивали дебљину леда, тражећи најбогонији експлозив за његово разбијање. Испробане су и нарочите камере за подводна снимања.

ТЕЧНА ГУМА

У Америци је недавно пуштена у продају гума у течном стању. Она се већ употребљава за облагање дна чамца и крова на аутомобилима. Има је у разним бојама и неопходно је отпорна како на високим, тако и на ниским температурама.

„МАШИНА ЗА КАШЉАЊЕ“

Десет америчких лекара, после вишегодишњег рада, успели су да направе „машину за кашљање“. Она има доста сличности са досадашњим челичним плућима. Машина ве-

штачки изазива кашаљ и болесници, на пример од полиомиелитиса у плућима, могу да кашљу без напора, што им знатно олакшава стање. Али, она је нарочито корисна кад треба да се избаце, без операције, страна тела која смо непажњом прогутали, па чак и оштри предмети који се заглаве у грлу, као што су игле, рибље кости итд.

НОВА ПЛАСТИЧНА МАТЕРИЈА — ПОЛИЕСТЕР

Великом броју пластичних материја додата је још једна — полиестер. Од ње се у Америци већ праве каросерије за аутомобиле, које су провиђене као да су од стакла. Недавно је једна француска фабрика почела да израђује плоче од полиестера разне дебљине — од једног милиметра до неколико сантиметара — које, уједно, подражавају разне материје: дрво, метал, емајл и керамичке плочице. Ова нова материја лака је као дрво, јака као челик и неосетљива према рђи као стакло. Употребљава се највише у декоративне сврхе, за прављење намештаја, за израду посуда за хемичке лабораторије, па чак и за израђују бродова. Можда ће се ускоро употребљавати и за грађење кућа.

БУВА — ЖИВИ ГАЈГЕРОВ БРОЈАЧ

Док људи без Гајгеровог бројача нису у стању да открију атомско зрачење, природна је подарила буви „атомско чудо“. Наиме, обична и водена бува у стању су да осете смртоносно гама-зраче. Чим их осете, оне журно напуштају опасну зону. Ова појава први пут је запажена у институту Мичигенског универзитета. Колико је досад могао бити утврђено, буве су једина жива бића која су у стању да открију ово зрачење.

До овог открића дошло се сасвим случајно. После опита с једним мишем који је „примио“ смртоносну дозу зрачења, наједном су све буве напустиле свог „домаћина“, још пре но-што су се код њега могле приметити ма какве последице. Поновљени опити показали су да буве заиста имају чуло за откривање атомског зрачења и да нису ништа мање осетљиве од Гајгерових бројача.

ПЛАВЕ ОСОБЕ ТЕЖЕ ОБОЛЕВАЈУ ОД ДЕЧЈЕ ПАРАЛИЗЕ

У познатом америчком научном часопису „Сајанс“ објављен је недавно занимљив чланак о дејој парализи и о вези која, изгледа, постоји између отпорности према њој и пигментације коже, косе и очију појединих особа. Писац чланка др Валас Минто проучавао је 1.183 особе оболеле од дејје парализе. Од свих ових болесника свега је један имао плаву косу и очи и светао тен, седамнаест плаву косу и кестењасте очи, док су сви остали имали кестењасте или црне очи и косу. Поред тога, пацијенти са светлим теном имали су релативно лакшу врсту обољења и само код двојице остале су после прележане болести трајне последице. Закључак се намеће сам од себе: особе са плавом косом и очима могу бити готово сигурне да неће оболети од ове болести. А можда ће ово откриће бити и путоказ у борби против ње.

ХАНГАР ОД КАРТОНА

Америчка морнарица испитује могућност употребе нарочитог пољског хангара од таласастог картона који је постављен на скелет од магнезијума. Овакав заклон за авионе био би веома користан, јер је толико лак да се може пренети обичним хеликоптером, а трошкови производње веома су ниски. Први примерак хангара од картона већ је подигнут и сада се проучавају његове особине.

ЛЕД ЈЕВТИНИЈИ ОД ЦЕМЕНТА

Више од две године америчко ваздухопловство употребљава један аеродром за чију изградњу није потрошен ни један пак цемента. Он се налази на острву Флечеру, које је, уствари, велика ледена санта удаљена од Северног Пола око 500 километара. У малом насељу од свега 13 људи, овај аеродром је једина станица за превоз робе и путника, на коју слеће и са које узлеће пуне две године један авион који, уместо точкова, има смучке. Досад, на ко је стаза овога аеродрома од самога леда, још се није указала потреба да се ма где поправи, те претставља најједноставније и најјевтиније узлетиште на свету.

Advertisement for 'Jesteli vek chlidga...' featuring a portrait of a man and text about a historical figure and a portrait.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ПЕТ ЗНАКОВА

На свакој од ових пет слика налази се по један знак:

Личит знак: круг, знак множења, талас, звезда и квадрат. Можете ли да измените њихов ред, али тако да ни знак множења ни круг не буду поред таласа; да ни знак множења ни круг не буду поред звезде; да ни талас ни круг не буду поред квадрата; да звезда не буде десно од квадрата.

Покушајте, па ћете видети да то није баш тако лако као што изгледа. Ево како их треба распоредити: талас, звезда, квадрат, знак множења, круг.

КРИВАЦ

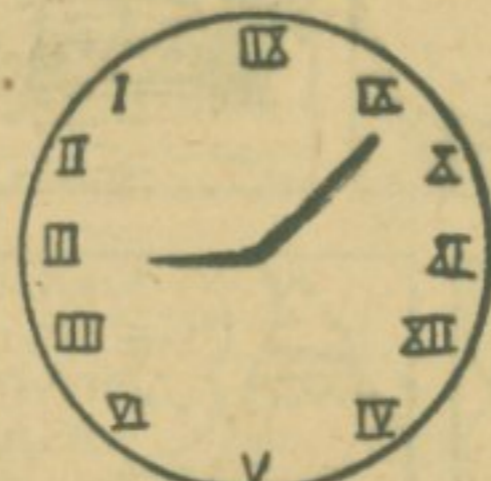
Кад је ушао у разред, разредни старешина примети да је неко нацртао његову карикатуру на табли. Он је одмах посумњао на петорицу ученика, који су били познати као најнеистајнији у разреду. Зато их одмах прозва и стаде да их испитује. Ево шта су му они одговорили:

Јован: Нацртао је Петар. Жика: Није него Јован. Петар: Жика није рекао истину. Милан: Или Петар или Сава. Сава: Нисам ја, а нису ни Милан ни Петар.

Од ових одговора свега су три била тачна. Реците сад ко је нацртао професорову карикатуру. (Карикатуру је нацртао Петар, а Јован, Милан и Петар дали су тачне одговоре).

Часовник

Ево вам бројчаника једног часовника како се види у огледалу. Разгледајте га пажљиво, па онда одговорите на ова питања:

- 1) Да ли су све цифре правилно исписане? 2) Да ли је свака цифра на свом месту? 3) Да ли нека цифра недостаје? 4) Да ли какавје стоје правилно? Ако не знате, ми ћемо вам рећи: 1) IX није римска цифра, а III се пише IV; 2) Нису на свом месту: IV, V и VI; 3) Нема цифре VII; 4) Какавје не стоје правилно.

Боца и канап

Претпоставимо да сте у неку празну боцу увукли канап за чији је доњи крај везан каменчић, као што се то види на нашој слици. Други крај тога канапа провучен је кроз запушач, те је боца потпуно запушена. Можете ли сада да пресечете канап, који вис унутрашњости боце, а да ниште не измени-те, тј. да боцу не отворите нити разбијете, већ да остане онаква каква је била у тренутку кад сте у њу увукли канап и затворили је? Покушајте, а ако не можете ми ћемо вам рећи: канап ћете прекинути помоћу сун-

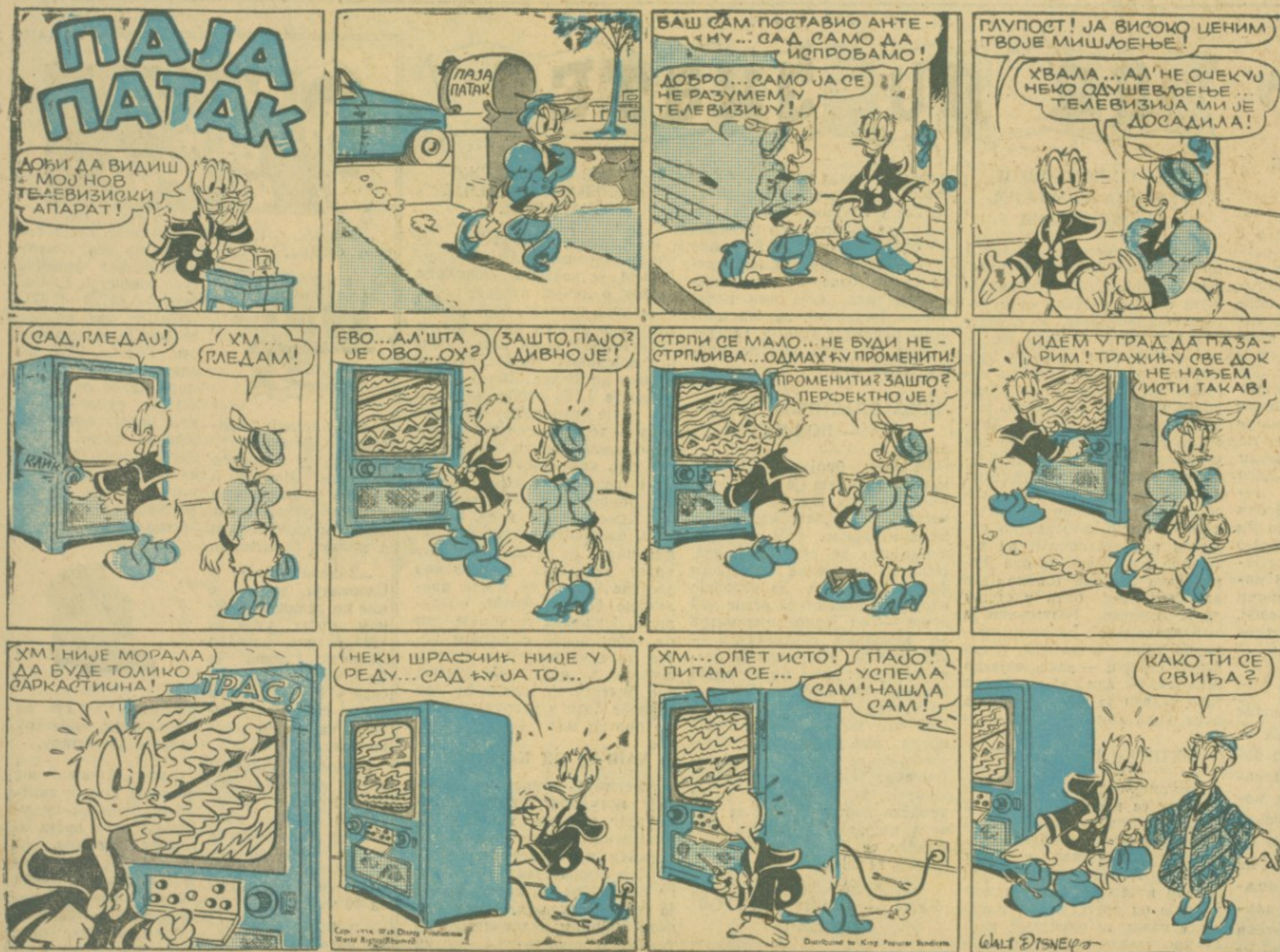

чанх зракова, које ћете помоћу јаког увеличавајућег стакла уперити на један његов део.

Word search puzzle with a grid and a list of words to find.

Number puzzle grid with numbers 1-32 placed in various cells.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА. Водоравно: 1) Тиса; 5) порота; 7) капак; 8) Ра; 10) Илок; 11) бат; 12) шут; 13) пара; 14) А(танак-ковњ) Б(огобој); 15) корак; 16) Азијат; 18) арак; 19) свитац; 21) граја; 22) ем; 24) „Леда“; 25) ето; 28) аба; 27) Олиб; 28) др; 29) Удине; 30) ограда; 32) кана. Усправно: 1) топот; 2) Ирак; 3) сок; 4) ат; 5) палуба; 6) Арарат; 7) кити; 9) атак; 11) барака; 13) лојата; 15) кирија; 17) завада; 19) сребро; 20) Цетина; 21) глад; 23) мобе; 25) Елида; 27) одан; 29) ура; 31) Горан К(оначић).

Који је ОДГОВОР ИТАЧАН

ГУТИ су:

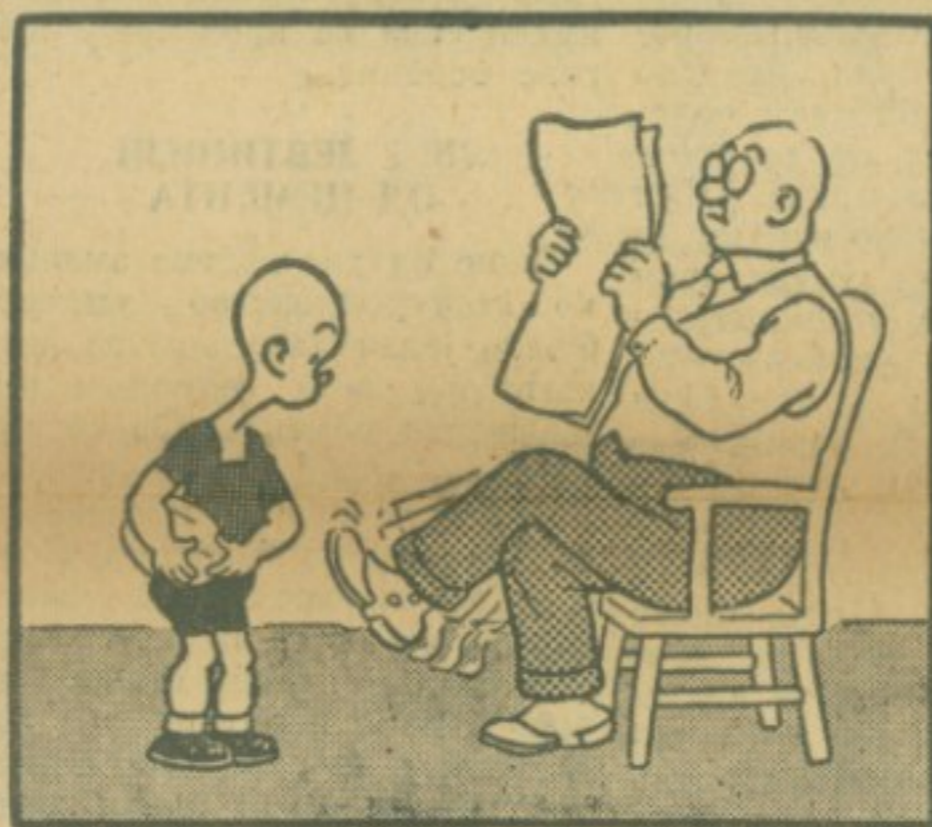
стари народ
врста рибе у Атлант-
ској Океану,
француски витешки ред
трговачки термин
САНТОРИН је:
врста чамца
острво
планински врх у Ита-
лији
стара играчка

ОДГОВОР:

ГУТИ су народ непознатог порекла који је око 2620 године пре наше ере дошао са севера, напао и уништио државу Акада и основао нову династију, која је владала Халдејом између 2620—2490 године пре наше ере. Њихова престоница налазила се у граду Арафи (данас Керкук, на левој обали реке Тигриса, око 150 километара западно од Мосула).

САНТОРИН је грчко острво вулканског порекла које се налази у Јејејском Мору, на јужној страни острвске групе Киклада. На овом острву постоји жив вулкан. Прва ерупција забележена је 198 годне пре наше ере, а нове ерупције биле су: 1573, 1707 — 1712, 1866 — 1870 и 1925 — 1928. На острву је развијено виноградарство.

Мали МИБА

ДОБАР ОДГОВОР

Пата позвала мајстора да јој оправља купатило. Када је он дошао са својим учеником, Пата рече Раји:

— Рајо, трчи у моју собу и закључај нахит који се налази на столу!

Чувши то, мајстор извади из џепа часовник и пружи га ученику:

— Трчи мојој кући и остави тамо овај часовник. Овде, како изгледа, има лопова!

АКО ЗАТРЕБА...

Мики: Зашто се ти, Шиља, стално возикаш око болнице?

Шиља: Па, ово ми је први дан како потпуно сам возим аутомобил!

ЖАО МУ ЈЕ

Паја: Је ли ме неко тражио док сам био у биоскопу?

Гаја: Јесте! Један крупан, натмуран човек. Када сам му рекао да се нећеш брзо вратити, поручио ти је да ће те пребити као мачку првом zgodном приликом.

Паја: А шта си му одговорио на то?

Гаја: Казао сам му да ми је страшно жао што те није затекао код куће!

